

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Kraków dnia 23 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Wojciech Żukowski

Protokolant: starszy protokolant Marzena Stępkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 listopada 2016 r. w Krakowie

sprawy z powództwa K. M.

przeciwko A. M. (1)

o zapłatę zachowku

I. zasądza od pozwanej A. M. (1) na rzecz powoda K. M. kwotę 264.352,68 zł (dwieście sześćdziesiąt cztery tysiące trzysta pięćdziesiąt dwa złote sześćdziesiąt osiem groszy) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 22 października 2015 r. do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie,

III. zasądza od pozwanej A. M. (1) na rzecz powoda K. M. kwotę 5844 zł. 96 gr. (słownie: pięć tysięcy osiemset czterdzieści cztery złote dziewięćdziesiąt sześć groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

IV. zasądza od powoda K. M. na rzecz pozwanej A. M. (1) kwotę 2453 zł. 78 gr. (słownie: dwa tysiące czterysta pięćdziesiąt trzy złote siedemdziesiąt osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

V. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata R. T. kwotę 3011 zł. 04 gr. (słownie: trzy tysiące jedenaście złotych cztery grosze) tytułem pozostałej części nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu,

VI. nakazuje ściągnąć od pozwanej A. M. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 13508 zł. 02 gr. (słownie: trzynaście tysięcy pięćset osiem złotych dwa grosze) tytułem nieobciążającej powoda części kosztów sądowych,

VII. odstępuje od obciążania powoda K. M. obowiązkiem uiszczenia nieobciążającej pozwanej części kosztów sądowych.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 3 sierpnia 2015 r. małoletni powód K. M. reprezentowany przez matkę A. M. (2) wniósł o zasądzenie od strony pozwanej A. M. (1) kwoty 400.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Na uzasadnienie żądania podał, że jest jedynym synem pochodzącym z małżeństwa B. M. i A. M. (2). Małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód w dniu 29 listopada 2007 r. B. M. zmarł 13 lipca 2014 r., pozostawiając testament, na

podstawie którego całość spadku nabyła jego matka, A. M. (1). Powód wskazał, iż w skład spadku po zmarłym wchodzi nieruchomość o powierzchni 21 arów położona w S. przy ul. (...), zabudowana budynkiem oznaczonym numerem (...) o wartości 600.000 zł, lokaty bankowe oraz ruchomości zabrane po śmierci spadkodawcy przez pozwaną. Powód zaznaczył, że w przypadku dziedziczenia ustawowego byłby jedynym spadkobiercą B. M..

W złożonej w dniu 2 listopada 2015 r. odpowiedzi na pozew (k. 41) pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazano, że żądanie powoda pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. W związku z tym w ocenie strony pozwanej powództwo o zachówek stanowi przejaw nadużycia prawa i jako takie nie może korzystać z ochrony. Ponadto pozwana podniosła, iż podana przez powoda wartość nieruchomości wchodzącej w skład spadku jest całkowicie nieadekwatna do jej rzeczywistej wartości rynkowej. Zaznaczyła również, że poniosła nakłady na przedmiotową nieruchomość w kwocie 150.000 zł, a ponadto spłaciła obciążające je zadłużenie. Zaprzeczyła, by zabrała jakiegokolwiek ruchomości wchodzące w skład spadku oraz by w skład spadku wchodziły jakiegokolwiek lokaty bankowe.

Na rozprawie w dniu 10 lutego 2016 r. (czas rozprawy 00:20:21) pełnomocnik powoda oświadczył, że za podstawę obliczenia zachowku obliczenia zachowku powołuje jedynie nieruchomość przy ul. (...) oraz środki zgromadzone w (...) Banku Spółdzielczym.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

B. M. zmarł dnia 13 lipca 2014 r. Spadek po nim nabyła wprost na podstawie testamentu notarialnego z dnia 22 września 2009 r. matka A. M. (1).

dowód: postanowienie Sądu Rejonowego w Wieliczce z dnia 14 stycznia 2015 r. - akta sprawy I Ns 734/14, k. 17

W skład spadku po B. M. wchodzi nieruchomość objęta księgą wieczystą (...) składająca się z działki nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym jednorodzinny położonym przy ul. (...) w S., gm. S., pow. (...) oraz środki zgromadzone w (...) Banku Spółdzielczym na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym w kwocie 12,90 zł, koncie oszczędnościowym w kwocie 1,43 zł i odnawialnych lokatach oszczędnościowych w łącznej kwocie 50.466,70 zł.

dowód: odpis księgi wieczystej – k. 10-13, zaświadczenie z (...) k. 136

Wartość rynkowa nieruchomości według stanu na dzień 13 lipca 2014 r. i cen aktualnych wynosi 346.048 zł.

dowód: opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego B. W. – k. 223-253

B. M. miał jedno dziecko, tj. syna K. M., urodzonego (...), pochodzącego ze związku małżeńskiego z A. M. (2), zawartego w dniu 12 września 1998 r.

dowód: odpis skrócony aktu urodzenia K. M. – akta sprawy I Ns 734/14, k. 4

W młodości spadkodawca uczestniczył w wypadku komunikacyjnym, w wyniku którego cierpiał, m.in. na padaczkę pourazową bez zmian psychicznych z rzadkimi napadami.

dowód: dokumentacja medyczna B. M. – k. 52-61v

Spadkodawca utrzymywał się z renty oraz ze środków uzyskiwanych z pracy dorywczej w sklepie z dewocjonaliami, finansowo wspierali go również rodzice. Ponadto, w okresie gdy pozostawał w związku małżeńskim, na utrzymanie rodzinyłożyła także A. M. (2).

dowód: zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218-219, zeznania pozwanej A. M. (1) – k. 219-219v

Dnia 13 września 2001 r. B. M. kupił nieruchomość wchodzącą w skład spadku za kwotę 50.000 zł.

dowód: umowa sprzedaży z dnia 13 września 2001 r. - k. 62-66

Następnie dnia 22 października 2001 r. B. M. darował przedmiotową nieruchomość obojgu małżonkom B. i A. M. (2), postanawiając, że przedmiot darowizny wejdzie w skład majątku dorobkowego obdarowanych.

dowód: darowizna z dnia 22 października 2001 r. - k. 67-70

Zakup nieruchomości został sfinansowany częściowo ze środków pochodzących z prezentów ślubnych, a częściowo z kwoty darowanej spadkodawcy przez jego rodziców.

dowód: zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218- 219

częściowo zeznania pozwanej, k. 219

Nieruchomość w S. była zrujnowana i wymagała generalnego remontu. Remont był wykonywany tzn. metodą gospodarczą. Prace wykonywali członkowie rodziny A. M. (2) oraz ona sama, znajomi rodziny, czasami zatrudnione osoby trzecie. Środki na remont pochodziły z kredytów zaciągniętych przez A. M. (2), a także z pieniędzy darowanych na ten cel spadkodawcy przez rodziców. Remont domu został przeprowadzony przed rozwodem spadkodawcy.

dowód: fotografie – k. 91-101, faktury – k. 168-170, zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218-219, zeznania pozwanej A. M. (1) – k. 219-219v, zeznania świadka I. J. – k. 197-198, zeznania świadka H. J. – k. 198-198v, zeznania świadka K. K. – k. 198v, zeznania świadka B. K. – k. 198v-199, zeznania świadka J. B. – k. 199-199v, zeznania świadka K. H. – k. 199v-200, zeznania świadka E. J. – k. 200

Dnia 10 grudnia 2003 r. A. M. (2) zawarła umowę o wykonanie kanalizacji sanitarnej w przedmiotowej nieruchomości zobowiązując się do zapłaty 3.500 zł w ramach partycypacji w rzeczywiście poniesionych kosztach.

dowód: umowa z dnia 10 grudnia 2003 r. - k. 171-173

A. M. (2) pobrała pożyczki z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych we wrześniu 2000 r. w kwocie 3.000 zł na remont domu i w czerwcu 2003 r. w kwocie 8.000 zł na zakup domu. Pożyczki zostały spłacone zgodnie z zawartymi umowami.

dowód: zaświadczenie z dnia 16 października 2008 r. - k. 167

Małżeństwo A. M. (2) i spadkodawcy zostało rozwiązane przez rozwód bez orzekania o winie wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział XI Cywilny-Rodzinny z dnia 29 listopada 2007 r. Wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim powierzono matce, ograniczając władzę rodzicielską spadkodawcy do współdecydowania o istotnych sprawach małoletniego syna, utrzymując kontakty ojca z synem uregulowane w ugodzie zawartej przed Sądem Rejonowym dla Krakowa – Podgórze w Krakowie w dniu 1 października 2007 r. w sprawie o sygn. akt III Nsm 1105/07/P. Ponadto zasądzono od spadkodawcy alimenty na rzecz małoletniego syna w kwocie po 200 zł miesięcznie.

dowód: wyrok rozwodowy z dnia 29 listopada 2007 r. - k. 80-80v, wniosek o uregulowanie kontaktów – k. 82-82v

A. M. (2) i K. M. opuścili wspólny dom jeszcze przed datą orzeczenia rozwodu. A. M. (1) wprowadziła się do niego po orzeczeniu rozwodu jej syna.

dowód: zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218- 219, zeznania pozwanej A. M. (1) – k. 219-219v

Dnia 3 października 2008 r. A. M. (1) sprzedała spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...) za cenę w kwocie 290.000 zł.

dowód: umowa sprzedaży z dnia 3 października 2008 r. - k. 71-75

Dnia 1 grudnia 2008 r. A. M. (1) darowała spadkodawcy kwotę 200.000 zł.

dowód: umowa darowizny z dnia 1 grudnia 2008 r. - k. 81

Dnia 22 grudnia 2008 r. A. M. (2) i B. M. zawarli ugodę w sprawie o podział majątku wspólnego. Strony dokonały zgodnego podziału majątku wspólnego, w ten sposób, że przedmiotową nieruchomość przyznały na wyłączną własność B. M., a ten zobowiązał się wypłacić A. M. (2) tytułem spłaty kwotę 200.000 zł, z czego kwotę 105.885,32 zł bezpośrednio na jej rachunek bankowy, a pozostałą kwotę na rachunki bankowe jej wierzycieli. A. M. (2) oświadczyła, iż w trakcie małżeństwa stron zaciągnęła w Banku (...) S.A., L. Banku, G. M. Banku i Banku (...) S.A. zobowiązania na łączną kwotę liczoną na dzień 11 grudnia 2008 r. w wysokości 94.114,68 zł. W ugodzie zawarto oświadczenie, że zobowiązania te zostały zaciągnięte bez wiedzy i zgody B. M. i nie służyły zaspokojeniu potrzeb małżeństwa stron.

dowód: ugoda z dnia 22 grudnia 2008 r. - k. 76-79

Umową z dnia 22 września 2009 r. sporządzoną przed notariuszem P. L. na nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) zostało ustanowione na rzecz A. M. (1) prawo dożywotniego nieodpłatnego użytkownika tej nieruchomości.

dowód: wydruk księgi wieczystej, k. 12

Pozwana A. M. (1) ma 80 lat. Otrzymuje rentę rodzinną wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym. Od 1 marca 2015 r. wysokość świadczenia do wypłaty wynosi miesięcznie 1138,37 zł. Choruje przewlekle na nadciśnienie tętnicze, niedoczynność tarczycy, zaburzenia depresyjno-nerwicowe, zaawansowaną chorobę zwyrodnieniową wielostawową i zaćmę obu oczu. Jej stan zdrowia jest zły.

dowód: decyzja ZUS – k. 83-86, zaświadczenie – k. 87, zaświadczenie lekarskie – k. 88

Po przejściu na emeryturę A. M. (1) rozpoczęła pracę w sklepie z dewocjonaliami.

dowód: zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218-219

Powód ma 17 lat. Nie posiada majątku. Pobiera rentę rodzinną. Matka powoda jest nauczycielką i pracuje w przedszkolu.

dowód: zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218-219; zeznania świadka I. J. – k. 197-198

Z opinii psychologicznej sporządzonej w dniu 17 września 2007 r. wynika, iż powód przeżywał sprzeczne emocje w stosunku do ojca. Chciał mieć z nim kontakt i tęsknił za nim, a jednocześnie bał się go. Był świadkiem awantur i kłótni inicjowanych przez ojca. Bał się, że ojciec odbierze go od matki z Policją, tak jak się odgrażał, dlatego unikał przebywania z nim sam na sam.

dowód: opinia psychologiczna – k. 178

Po śmierci spadkodawcy K. M. usiłował nawiązać kontakt z A. M. (1), ta jednak unikała kontaktu z nim. Pomiędzy K. M. a A. M. (1) nie dochodziło do kłótni.

dowód: zeznania świadka I. J. – k. 197-198, zeznania przedstawiciela ustawowego powoda A. M. (2) – k. 218-219, częściowo zeznania pozwanej, k. 219

Przy ustalaniu stanu faktycznego oparł się Sąd na dowodach z dokumentów publicznych – odpisie aktu urodzenia powoda i postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku - które nie były kwestionowane przez strony i stanowiły dowód na okoliczności urzędowo w tych dokumentach stwierdzone. Sąd oparł się ponadto na dowodach z dokumentów prywatnych, które nie były kwestionowane przez strony i stanowiły dowód na okoliczność treści oświadczeń woli w nich stwierdzonych.

Ustalając wartość nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) składającej się z działki nr (...) położonej w S. przy ul. (...) stanowiącej składnik majątku spadkowego Sąd oparł się na dowodzie z opinii biegłego B. W.. Opinii tej dał wiarę w całości. Biegły wykonał opinię zgodnie z odezwą. Sporządzona opinia, po dodatkowym wyjaśnieniu na rozprawie, jest zrozumiała i nie wykazuje błędów logicznych, zaś biegły w sposób wyczerpujący odpowiedział na pytania stron podczas ustnych wyjaśnień do opinii.

Ustalając okoliczności dotyczące sytuacji powoda i nakładów poczynionych na nieruchomość wchodzącą w skład spadku, Sąd oparł się w pierwszej kolejności na dowodzie z przesłuchania A. M. (2). Zeznaniom tym Sąd dał wiarę w całości. Są one treściwe, konsekwentne i jasne. Wyłania się z nich spójny obraz całokształtu stosunków osobistych i majątkowych w rodzinie powoda i pozwanej. Zeznania te znajdują nadto potwierdzenie w niepopadających we wzajemne sprzeczności zeznaniach świadków I. J., K. K., B. K. i H. J..

W konfrontacji z powyższym materiałem dowodowym Sąd dał wiarę zeznaniom pozwanej A. M. (1) jedynie w takim zakresie, w jakim nie popadały one w sprzeczność z powyżej wskazanymi zeznaniami A. M. (2). Nie dał sąd wiary zeznaniom pozwanej co do tego, że całość kosztów zakupu domu przez spadkodawcę i jego małżonkę nastąpiła ze środków otrzymanych od poznań i jej małżonka, albowiem sama pozwana nie potrafiła wskazać jaką kwotę na to miała przekazać, a ze spójnych zeznań przedstawicielki powoda wynika, że większość kwoty przeznaczonej na zakup stanowiła prezenty i oszczędności spadkodawcy i jego małżonki. Nie dał sąd wiary zeznaniom pozwanej co do okoliczności, iż pomoc rodziny małżonki spadkodawcy w remoncie domu ograniczała się tylko do remontu komina i posprzątania oraz, że matka powoda nie partycypowała w kosztach remontu, gdyż zeznania pozwanej w tym zakresie popadają w sprzeczność ze szczegółowymi i spójnymi zeznaniami przedstawicielki powoda oraz świadków I. J., K. K., B. K. i H. J., którzy to świadkowie zeznawali o faktach przezeń samych zaobserwowanych a nie zrelacjonowanych im przez którąś ze stron postępowania. Natomiast zeznania świadków J. B., K. H. i E. J. nie mogły uwiarygodnić w tym zakresie zeznań pozwanej, albowiem wiedzę o sprawie świadkowie czerpali głównie z relacji pozwanej (czas rozprawy z 10 lutego 2016 r. 01:23:11, 01:36:48, 01:40:00, 01:52:33). Zeznania świadka J. B. należy ocenić jako mało wiarygodne, albowiem świadek nie wiedział kto konkretnie prace remontowe w domu spadkodawcy wykonywał i podczas remontu była w tym domu tylko raz lub dwa razy, a w konsekwencji trudno dać wiarę wypowiedzi świadka, że środki na remont nie pochodziły z innych źródeł niż od rodziców spadkodawcy.

Nie uwzględniono wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność oszacowania kosztów nakładów poczynionych przez pozwaną i jej małżonka na nieruchomość, albowiem przeprowadzone postępowanie dowodowe wskazuje, że świadczenia ze strony pozwanej i jej małżonka nie miały charakteru nakładów na cudzą rzecz, ale darowizn przekazanych na rzecz spadkodawcy i w konsekwencji fakt ich poczynienia ani ich wysokości nie mogły wpływać na zakres zobowiązania pozwanej z tytułu zachowku.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Jak wynika z ustalonego w sprawie stanu faktycznego, spadkodawca B. M. zmarł w dniu 13 lipca 2014 r. i spadek po nim nabyła w całości, na podstawie testamentu notarialnego z dnia 22 września 2009 r., matka A. M. (1).

Powód jest synem spadkodawcy, a zatem osobą, która byłaby powołana do dziedziczenia z ustawy w całości. B. M. nie posiadał innych dzieci, a w dacie śmierci nie pozostawał w związku małżeńskim. Zważywszy na fakt, iż powód jest małoletni, zgodnie z art. 991 § 1 k.c. przysługuje mu zachówek w wysokości 2/3 wartości udziału, który dziedziczyłby z ustawy.

W chwili otwarcia spadku w skład majątku spadkowego wchodziła nieruchomości objęta księgą wieczystą (...) składająca się z działki nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym jednorodzinny położona przy ul. (...) w S. o wartości 346.048 zł oraz środki zgromadzone w (...) Banku Spółdzielczym w łącznej kwocie 50.481,03 zł.

Łączna wartość składników majątku spadkowego wynosi 396.529,03 zł.

Podstawą obliczenia zachowku jest czysta wartość substratu zachowku, a zatem różnica pomiędzy wartością substratu zachowku a długami obciążającymi spadkobiercę. Pozwana nie wykazała aby w chwili otwarcia spadku spadkodawcę obciążały jakieś zobowiązania, które – jako długi spadkowe – podlegałyby odliczeniu od substratu zachowku. Treść umowy z dnia 1 grudnia 2008 r. jednoznacznie wskazuje, że pozwana dokonała na rzecz spadkodawcy darowizny kwoty 200.000 zł. Z zeznań samej pozwanej wynika, że część kwoty przeznaczonej na zapłatę ceny za dom została przez rodziców spadkodawcy darowana. W końcu z przeprowadzonego postępowania dowodowego nie wynika nadto aby świadczenia dokonywane przez pozwaną na rzecz spadkodawcy, w szczególności środki przekazywane na remont nieruchomości, miały charakter podlegających zwrotowi pożyczek. W szczególności sama pozwana zeznała (rozprawa z 25 maja 2016 r. czas rozprawy: 00:50:20), że pozwana i jej małżonek przekazywali spadkodawcy pieniądze i spadkodawca kupował materiały na remont i nie wskazywała, aby oczekiwała, że spadkodawca przekazane pieniądze jej zwróci. W konsekwencji że nie sposób przyjąć, aby na chwilę otwarcia spadku spadkodawcę obciążało zobowiązanie do zwrotu pozwanej tych świadczeń.

Podstawą obliczenia dochodzonego w niniejszej sprawie zachowku jest zatem kwota 396.529,03 zł. Powód dziedziczyłby z ustawy w całości, a zatem wartość udziału powoda odpowiadałaby łącznej wartości składników majątku spadkowego. Powodowi przysługuje zatem roszczenie o zachówek w wysokości 2/3 tej wartości, a zatem w kwocie 264.352,68 zł.

Bezzasadny okazał się podniesiony przez stronę pozwaną zarzut naruszenia przez powoda zasad współzycia społecznego. W ocenie Sądu brak podstaw do uznania trafności podniesionego zarzutu. Należy przypomnieć, iż instytucja zachowku służy ochronie interesów majątkowych najbliższych członków rodziny spadkodawcy, wymienionych w art. 991 § 1 k.c., przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określonej w powołanym przepisie ułamkowi wartości ich udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym (por. wyrok SN z dnia 13 czerwca 2013 r., sygn. V CSK 385/12). Ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa, nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych (por. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2004 r., sygn. IV CK 215/03). Do nadużycia prawa może dojść jedynie wyjątkowo, w przypadkach szczególnie rażących, a zastosowanie art. 5 k.c. nie może udaremniać celów przepisu o zachowku.

Co do samego prawa powoda do zachowku nie ujawniły się jakiegokolwiek okoliczności, które pozwoliłyby uznać, iż jest ono sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Ustawa przesądza, że wskazany w niej krąg uprawnionych musi otrzymać zachówek ze spadku bez względu na konkretną sytuację i wolę spadkodawcy. Jedyne wyłom od tej zasady wprowadzają przepisy o niegodności (art. 928 k.c.) i wydziedziczeniu (art. 1008 k.c.), pozwalające uwzględnić element zgodności z zasadami współzycia społecznego. W przedmiotowym stanie faktycznym powód nie tylko nie został wydziedziczony ani uznany za niegodnego dziedziczenia, lecz również nie ujawniły się jakiegokolwiek okoliczności, które by na to pozwalały.

Należy podkreślić, iż w dacie zgonu spadkodawcy powód miał zaledwie 15 lat i to on jest osobą najbardziej dotkniętą śmiercią B. M.. Powód stracił ojca jak również jednego z rodziców zobowiązanych do wspierania go i alimentacji. Aktualnie małoletni powód pozostaje na wyłącznym utrzymaniu matki, nie posiada własnego majątku. Powód nie uzyskał od spadkodawcy darowizny, zapisu ani nie został powołany do spadku. W związku z powyższym sytuację osobistą oraz majątkową powoda należy ocenić jako złą i nie sposób ocenić, że środki, które należałyby się powodowi jako zachówek w rzeczywistości nie są powodowi koniecznie potrzebne.

Sąd wziął co prawda pod uwagę fakt, iż pozwana ma aktualnie 80 lat, ogólny stan jej zdrowia jest zły, a ponadto mieszka w domu wchodzącym w skład spadku po B. M., jednak należy zauważyć, iż aktualna sytuacja majątkowa strony pozwanej nie wskazuje na to, aby konieczność zapłaty zachowku powodowi wiązała się dla niej z uszczerbkiem zagrażającym podstawom jej egzystencji. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że pozwana otrzymuje rentę i świadczenie pielęgnacyjne, a ponadto pracuje dorywczo w sklepie z dewocjonaliami. Ponadto, dzięki testamentowi pozwana uzyskała poważne korzyści majątkowe kosztem powoda, który został wyłączony od dziedziczenia, wobec czego powinna była liczyć się z koniecznością zapłaty zachowku. Łączna wartość masy spadkowej to 396.529,03 zł, z czego ponad 50.000 zł stanowiły środki zgromadzonego na rachunku bankowym spadkodawcy, którymi pozwana mogła w każdej chwili dysponować. Z kolei dom wchodzący w skład spadku strona pozwana zdecydowania przekracza jej potrzeby mieszkaniowe, w związku z czym nic nie stoi na przeszkodzie, by sprzedać go, a część kwoty uzyskanej ze sprzedaży domu przeznaczyć na spłatę zachowku. Podkreślić w tym miejscu należy, że obliczenie należnego powodowi zachowku nastąpiło w oparciu o wartość rynkową nieruchomości spadkowej pomniejszoną o kwotę 114175 zł. 92 gr. stanowiącą wartość prawa użytkowania nieruchomości na rzecz pozwanej obciążającego tę nieruchomość do chwili otwarcia spadku. W konsekwencji kwota należnego powodowi zachowku jedynie ok. 57% rynkowej wartości nieruchomości, a w wypadku zbycia tej nieruchomości i zapłaty zachowku pozwanej pozostanie z możliwej do uzyskania ceny kwota bez mała 200.000 zł. wystarczająca zatem do tego, aby nabyć lokal mieszkalny pozwalający na zaspokojenie jej potrzeb mieszkaniowych. W powyższym stanie rzeczy ocenić należy, że strona pozwana ma zatem możliwość zgromadzenia środków niezbędnych do zapłaty należnego zachowku lub podjęcia innych czynności prawnych zmierzających do zaspokojenia roszczeń powoda.

Na marginesie należy zauważyć, że wysokość zachowku obliczana jest w oderwaniu od analizy źródeł majątku spadkowego. Okoliczność, że majątek spadkowy w znacznej części pochodził ze świadczeń przekazywanych spadkodawcy przez pozwaną i jej małżonka nie ma znaczenia dla oceny zasadności dochodzenia roszczenia z tytułu zachowku przez powoda. W tym kontekście okoliczność, że spadkodawczyni przyczyniła się do powstania majątku spadkowego poprzez czynienie darowizn przeznaczonych na zakup i finansowanie remontu nieruchomości nie może sama w sobie przemawiać za uznaniem, że dochodzenie przez powoda roszczenia z tytułu zachowku narusza zasady współzycia społecznego, w szczególności jeżeli uwzględni się, że pozwana jeszcze za życia spadkodawcy uzyskała prawo dożywotniego użytkowania tej nieruchomości, a zatem jakiś ekonomiczny ekwiwalent za wydatkowane na tę nieruchomość środki otrzymała. Również faktyczny brak kontaktów spadkodawczyni z powodem nie stanowi czynnika, który wpływałby na ocenę roszczenia o zachówek z punktu widzenia zasad współzycia społecznego, tym bardziej, że stan taki w świetle wyników postępowania dowodowego wynika raczej z przyczyn leżących po stronie pozwanej, a nie powoda. W końcu bez znaczenia dla rozstrzygnięcia jest kwestia relacji panujących pomiędzy pozwaną a matką powoda.

Odsetki za opóźnienie w zapłacie zasądzono od dnia 22 października 2015 r. (tj. od dnia następującego po dniu doręczenia stronie pozwanej pozwu w niniejszej sprawie, co należało potraktować jako równoznaczne z doręczeniem stronie pozwanej wezwania do zapłaty) do dnia zapłaty na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Jak wynika bowiem z utrwalonego stanowiska judykatury, roszczenie o zachówek jest roszczeniem pieniężnym sensu stricto i odsetki za czas opóźnienia w jego spełnieniu biegną od daty wezwania dłużnika do zapłaty zgodnie z art. 455 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2013 r., II CSK 403/12; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., III CSK 375/14; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2014 r., V CSK 209/13). W przedmiotowej sprawie powód nie wzywał pozwanej do zapłaty przed dniem wniesienia pozwu. Tym samym należy uznać, iż brak podstaw do zasądzenia odsetek od dnia wniesienia pozwu.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w punkcie I sentencji na podstawie wyżej cytowanych przepisów, oddalając powództwo w pozostałym zakresie jako bezzasadne w punkcie II sentencji.

O kosztach procesu orzeczono poprzez ich stosunkowe rozdzielenie na zasadzie art. 100 k.p.c. przyjmując za podstawę stosunkowego rozłożenia, że powód wygrywa w 66%, a strona pozwana w zakresie 34%.

Na koszty powoda złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika w wysokości obejmującej podatek od towarów i usług, a zatem kwota 8856 zł. Stosownie do wyników postępowania należy się powodowi od pozwanej zwrot kosztów w kwocie 5844,96 zł. i kwotę tę zasądzono na rzecz powoda w pkt III sentencji.

Na koszty pozwanej złożyły się:

- wynagrodzenie pełnomocnika: 7200 zł.

- opłata skarbową od pełnomocnictwa: 17 zł.

łącznie 7217 zł.

Stosownie do wyników postępowania należy się pozwanej od powoda zwrot kosztów w kwocie 2453 zł. 78 gr. i kwotę tę zasądzono na rzecz pozwanej w pkt IV sentencji.

O przyznaniu pełnomocnikowi z urzędu powoda pozostałej części wynagrodzenia tj. kwoty 3011,04 zł. orzeczono w pkt V sentencji na zasadzie § 19 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz. 461 oraz z 2015 r. poz. 616 i 1079).

Skarb Państwa poniósł tymczasowo jako koszty sądowe:

- opłatę od pozwu: 20000 zł.

- wynagrodzenie biegłego: 4466,70 zł.

łącznie: 20466,70 zł.

Stosownie do wyników postępowania podlega ściągnięciu od pozwanej część tej sumy w kwocie 13508,02 zł. o czym orzeczono w pkt VI sentencji na zasadzie art. 113 ust. 1 u.k.s.c.

Stosownie do wyników postępowania od powoda podlegałyby ściągnięciu kwota 6958,68 zł. ale z uwagi na sytuację majątkową i życiową powoda zdecydowano o odstąpieniu od obciążania powoda tą kwotą o czym orzeczono w pkt VI sentencji na zasadzie art. 113 ust. 4 u.k.s.c.